

Hva betyr Barentshavet for Nord-Norge – i fortid, nåtid og framtid?

Peter Arbo

Norges fiskerihøgskole
Universitetet i Tromsø

Polarkonferansen 2006

Havlandet

- "Nord-Norges fremtid ligger under vann" – det har den alltid gjort!
- Havet og havets ressurser har dannet hovedgrunnlaget for bosetting og livberging
- Stor biologisk primærproduksjon og regelmessige nærings- og gytevandring
- Ressurshøsting, ferdselsåre og kommunikasjonskanal
- Den dyrkbare strandsonen er gammel havbunn
- Mildt klima i kraft av Golfstrømmen og varmetilførsel

Handel og spesialisert fiskeri

*Foto: Håvard Dahl Bratrein,
Tromsø museum*

- Tidlig integrert i en omfattende fjernhandel
- Tørrfiskeeksporten tok til for ca 1000 år siden
- Salg via Bergen og hansaforbundet
- Kolonisering av kysten nordover
- Økende konkurranse fra Island, Færøyene og Newfoundland og fjernfiske langs kysten av Nord-Norge
- Enevoldsstater og monopolhandel
- Flerleddet avhengighet

Det første oljeeventyret

Willem Barents
(1550-1597)

- Fangst av hval, hvalross og sel fra stasjoner på Svalbard og i Vestisen
- Nederlandske, tyske og britiske fangstfartøyer dominerte, men også enkelte bergenskjøpmenn deltok
- Store mengder spekk og hvalolje gikk til det europeiske markedet
- Varte i rundt 200 år med 10.000 mann på det meste
- Nordnorsk ishavsfangst i gang fra tidlig på 1800-tallet etter at monopolhandelen var avviklet og de første byene etablert

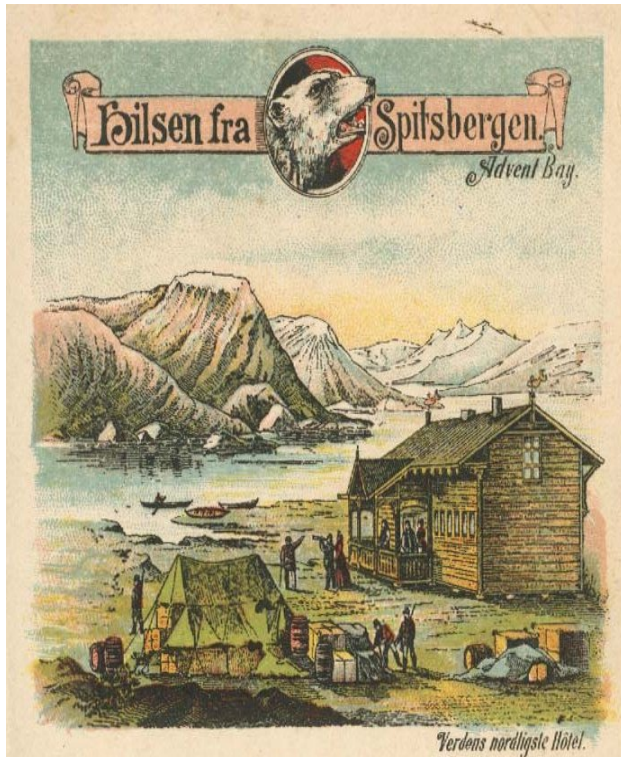

Dirk de Jong, 1791

Den havgående flåten

- Det utenlandske fisket i nordområdene ble trappet opp fra siste del av 1800-tallet
- Motorisering og dekte fartøy i Norge, bankfiske og økende brukskollisjoner
- Trållovene av 1908, 1936, 1939
- Første spor: Utviklingen av sildefiskeriene på Vestlandet til ringnot, snurrevad, auto-line og fabrikktrål
- Andre spor: Fersk- og rundfisktrålere knyttet til den nye filet- og fryseindustrien i Nord-Norge
- Økt press på ressursene; 200 mils økonomisk sone i 1977

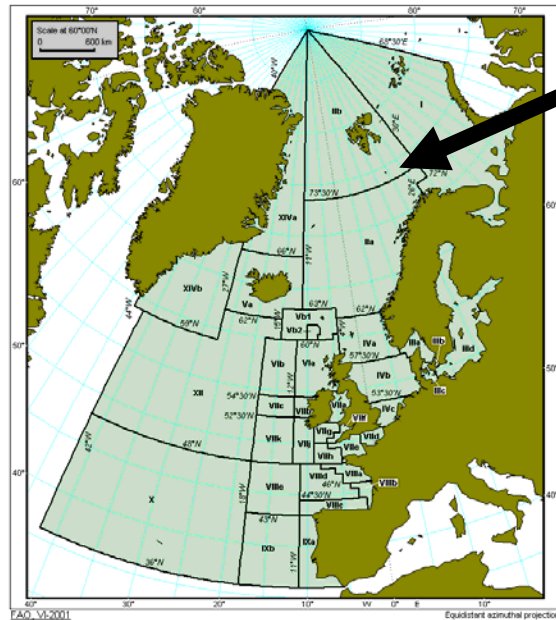
Turisme

- De reisende fra 1700-tallet
- Interessen for det ville, eksotiske og primitive; folk i harmoni med naturen
- Dampskipsrutene ga økt trafikk
- Malere og andre kunstnere; det sublime og pittoreske
- Lofoten, Nordkapp og Svalbard som sentrale reisemål
- Nord-Norge som utgangspunkt for polare erobringer

Gunnar Berg: Fra Svolvær havn

Fortsatt et stort spiskammers

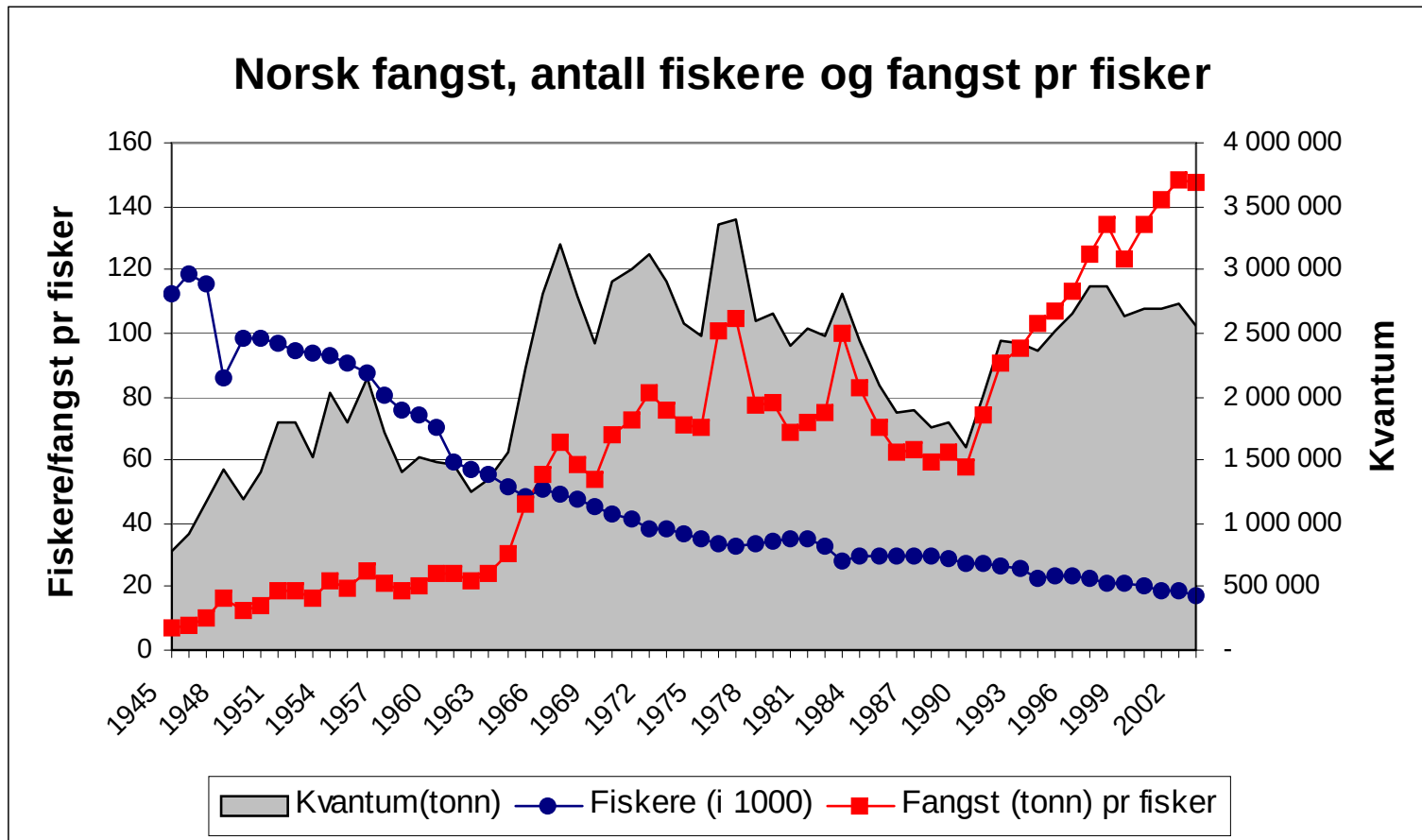
Fangstmengde (ICES I, IIb, IIa)

Kilde: ICES, Havforskningsinstituttet

Fiskeslag	Årlig gjennomsnitt 1995-2004	2005 (i 1.000 tonn)	Herav Norge	Herav Russland	Herav tredjeland
Torsk	553	485 (+101)	205	207	73
Hyse	108	116 (+36)	60	51	5
Sei	154	215	200	0	15
NVG Sild	1059	Ca 1000	578	?	?
Reke	51	41	37	0,3	4
Lodde	201	2	1	1	0

- De viktigste kommersielle artene: Torsk, hyse, sei, sild, lodde, reke
- Førstehåndsverdien landet i Norge fra dette området var i 2005 på rundt 7 mrd. kroner
- En økende andel ilandføres på Vestlandet

Økende effektivisering

I 2005 var det 12.000 som hadde fiske som hovedyrke (5.700 i Nord-Norge) og 3.000 som hadde det som biyrke (1.600 i Nord-Norge)

Havbruk

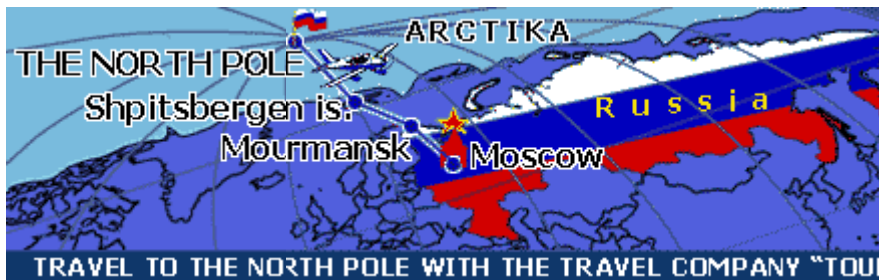

- Nord-Norge rammet av konsesjonsstopp og kom seint i gang med oppdrett
- Produksjonen av laks og ørret i Nord-Norge økte fra 52.240 tonn i 1994 (23,8%) til 211.376 tonn i 2004 (33,7%)
- Samlet eksportverdi i Norge i 2004: 12,3 mrd. kroner
- Antall ansatte i landsdelen sank i denne perioden fra 1309 (29,7%) til 1274 (29,7%)

Transport og reiseliv

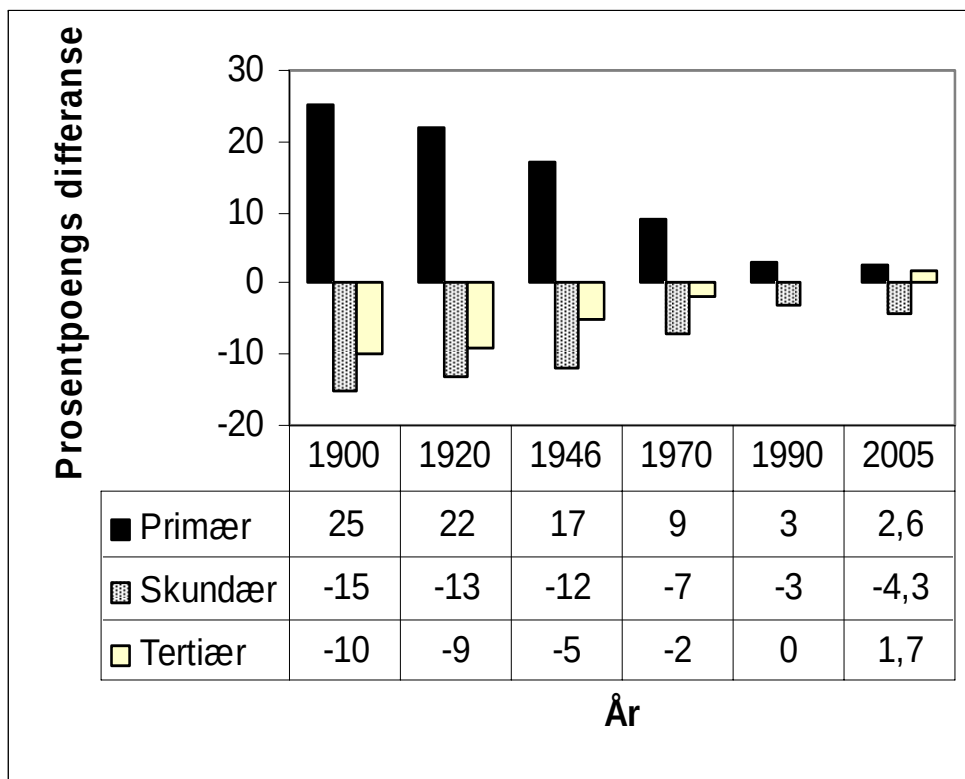

- Reisende la i 2003 igjen 8,1 mrd. kroner i landsdelen
- Aktivitetsbasert turisme i sterk vekst
- 21.500 mennesker sysselsatt i reiselivsnæringene
- Også kraftig økning i turisttrafikken til Svalbard
- Notorisk vanskelig å avgrense (spredt konsum, utlendinger på ferie-, fritids- og forretningsreiser bare rundt 25% av konsumet)

Hva lever vi av i Nord-Norge?

Nord-Norge er blitt stadig mer lik resten av landet langs de fleste dimensjoner (sysselsetting, bosetting, utdanning, inntekt, forbruk, fritid osv.)

Syssel- setting (%)	Nord- Norge	Norge
Primær- næringer	6,1	3,5
Sekundær- næringer	16,5	20,8
Tertiær- næringer	77,4	75,7
Offentlig sektor	39,1	30,4

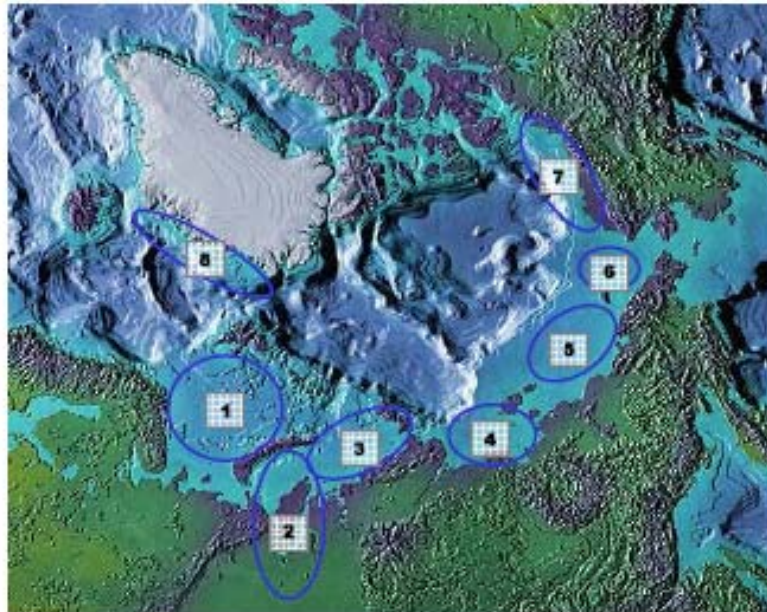
Finnmark:

1.500 fiskere

4.000 i undervisning

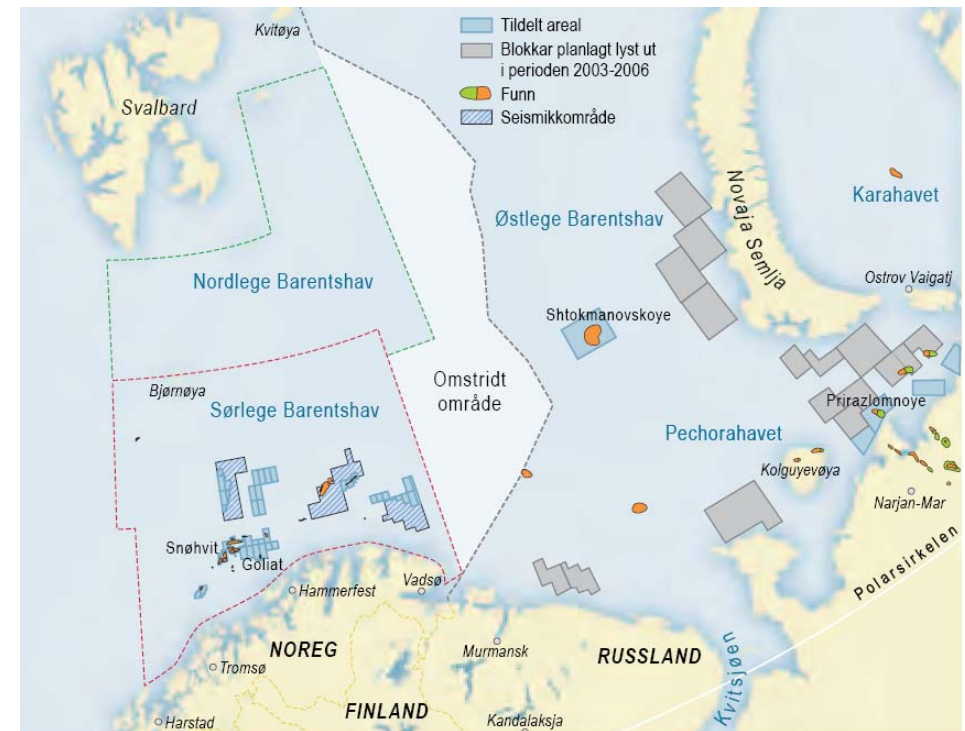
9.000 i helse- og sosialtjenester 11

Oljefeber i nord

- 1: Barentshavet
- 2: Sørlege Karahavet og Vest-Sibir
- 3: Nordlege Karahavet
- 4: Laptevhavet
- 5: Øst-Sibirsjøen
- 6: Chuchihavet
- 7: Alaska North Slope
- 8: Øst-Grønland

Kilde: acona

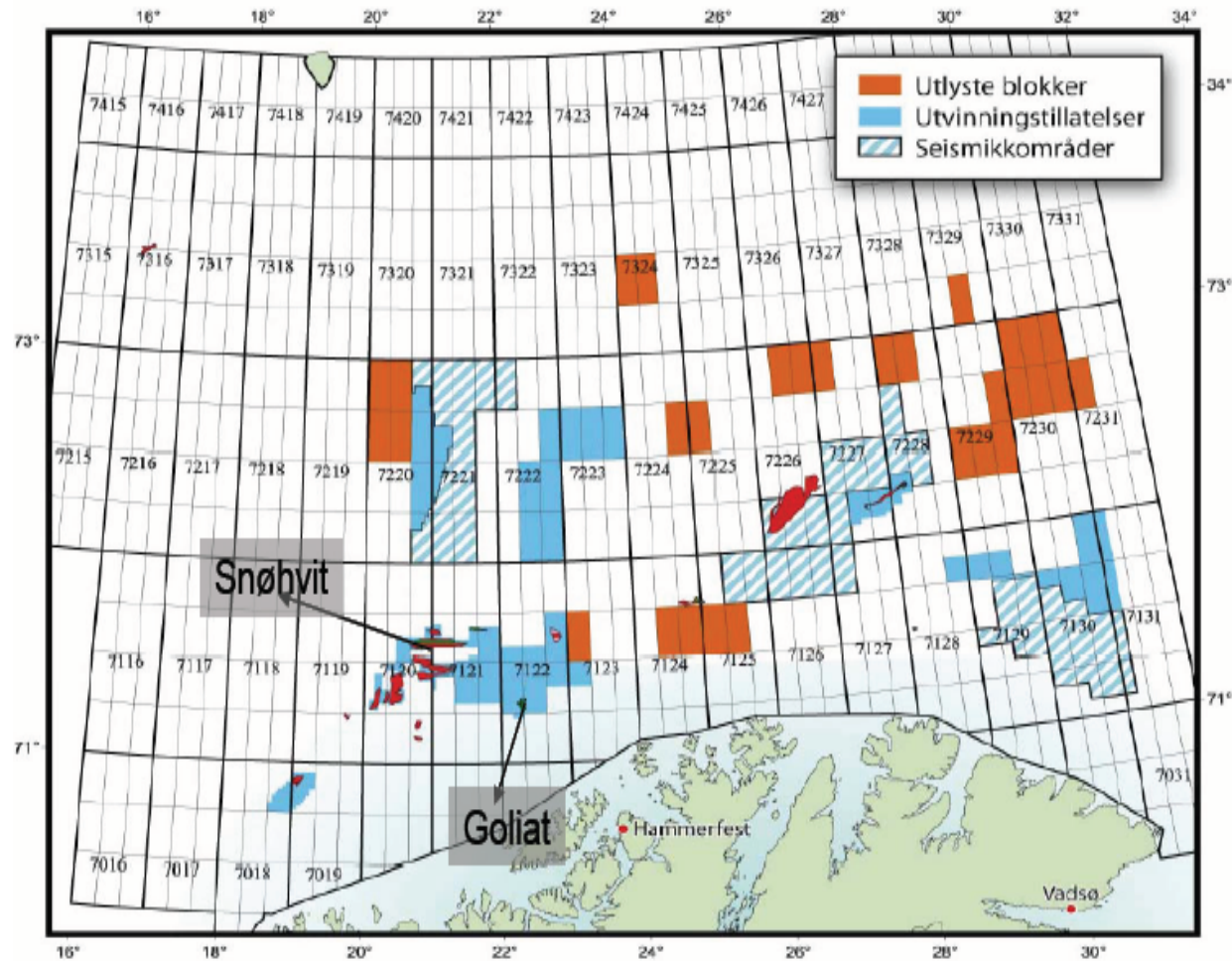

Norsk og russisk del av Barentshavet

Kilde: Oljedirektoratet

Utvidet leteaktivitet

Utlyste blokker i 19. konsesjonsrunde i Barentshavet

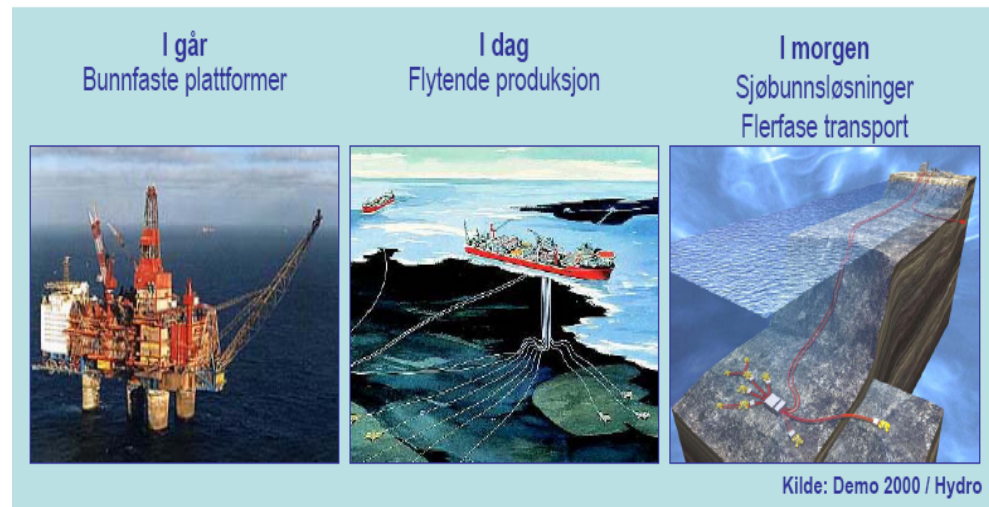
Kilde: Olje- og energidepartementet

Viktige utviklingstrekk

- Petroleumsvirksomheten utvides nordover
- Norge blir mer og mer en gassleverandør
- Produksjonen blir spredt på flere og mindre felt
- Utvikling i retning av små havbunnsinstallasjoner, flergreinsbrønner, reinjisering av CO₂, flerfasetransport, automatisering og fjernstyring

Kilde: Oljedirektoratet

Perspektiver for utbygging

Kilde: Barlindhaug (2005)

Sammenlikning fiskeri og petroleum (2004)

	Fiskeri og havbruk	Petroleum
Andel av BNP	0,5%	21%
Andel av eksport	3,3%	46%
Sysselsetting direkte og indirekte	26.000+22.000	30.000+50.000
Regional fordeling	Spredt langs kysten	Konsentrert om Vestlandet

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Foto: Statoil

Utviklingen uten olje og gass

- Sysselsettingen innen etablerte næringer i Nord-Norge vil fortsatt gå ned i årene framover
- Sjømat: Global konkurranse, konsentrasjon av rettigheter, uhensiktsmessig infrastruktur, ekstra transportkostnader for fersk fisk
- Reiseliv: Manglende spekter av attraksjoner, høye kostnader, få direkteruter til utlandet
- Økende urbanisering
- Netto flyttetap av personer med høyere utdanning

Petroleums- virksomhet som trussel

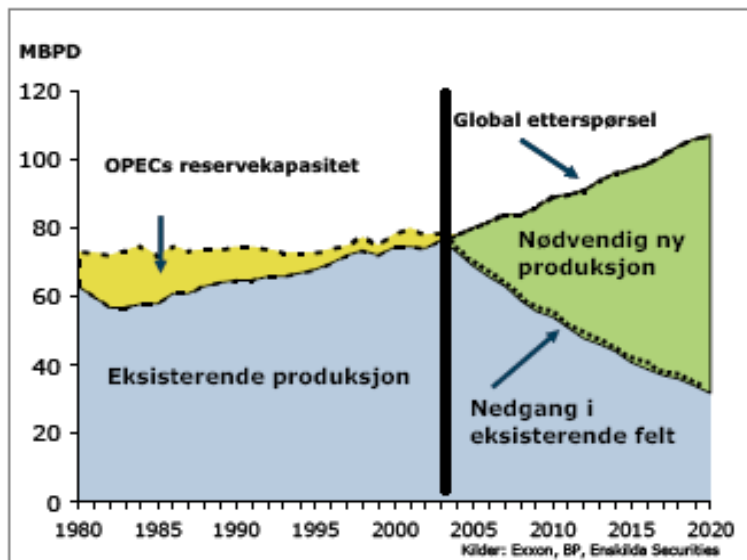
- Utslipp og akutt forurensning som kan skade egg, larver, sjøfugl og marine pattedyr
- Skadelige effekter ved seismiske undersøkelser
- Sikkerhetssoner og arealbegrensninger
- Ødeleggelse av trål og annet utstyr
- Økt oljetransport og skipstrafikk
- Konkurransen om arbeidskraft
- Kortvarig anleggsboom og påfølgende omstillingskostnader
- Norges renommé som sjømateksportør og reiselivsmål
- Langsiktige klimaendringer

Petroleumsvirksomhet som fortrinn

- Ett av Europas største investeringsområder
- Tilgang på kapital og kompetanse
- Økt beredskap og overvåking
- Bedre transport- og logistikksystemer
- Bedre teknisk service
- Kunnskaps- og teknologioverføring mellom virksomheter, bransjer og sektorer
- Mer varierte arbeidsmarkeder
- Sikre høy levestandard og kjøpekraft
- Bidra til å opprettholde bosetting og levende kyst

Usikkerhetsfaktorer

- Funn av olje- og gassfelt
- Framtidige energipriser
- Lønnsomme utbyggingskonsepter
- Offentlige miljørestriksjoner
- Russisk utbyggingspolitikk
- Alternative felt for utvinning internasjonalt
- Grenselinjeforhandlinger og Svalbardsonen
- Stormaktspolitisk press

Hydro - stadig mer internasjonal

Ringvirkninger i Nord-Norge?

- Operatørenes valg av teknologiske løsninger
- Lokaliseringen av driftsorganisasjon, basefunksjoner og evt. omlasting
- Konsesjonskrav
- Kontraktformer og anskaffelsespolitikk
- Etablerte leverandørers brohoder
- Oppgradering og kompetanseheving i nordnorske nærings- og kunnskapsmiljøer
- Avledet virksomhet

Foto: Stein Mathisen, Tromsø museum

Foto: Eiliv Meren

Ingen reprise på Rogaland

Bedrifter med
tilknytning til olje- og
gassindustrien

Antall
bedrifter

31-
16-30
7-15
4-6
1-3

Kilde: Senter for Verdiskaping - BI

- Norsk oljenæring ble bygget opp gjennom en aktiv fornørskingspolitikk
- I dag finnes det en etablert leverandørindustri sørpå
- Nordnorsk næringsliv er i utgangspunktet mye spinklere og svakere rustet
- En stor del av virksomheten i nord kan fjernstyres eller betjenes av mobilt personell
- Nordvest-Russland er en alternativ lokalisering

Konklusjon

- Faren for oljeutslipp er primært knyttet til skipstransport
- De største truslene mot fiskeriene er overfiske, langtransportert forurensning og akkumulering av miljøgifter
- Olje- og gassvirksomheten i nord er først og fremst av betydning for nasjonal industri og internasjonale energiforsyninger
- Kan gi en begrenset, men viktig vekstimpuls i landsdelen (+/- 4.000 årsverk de neste 10-15 år, fortrinnsvis på steder med ilandføringsanlegg, base- og beredskapsfunksjoner og forskningssentra)
- De klart største effektene vil komme via de offentlige inntektene
- Petroleumsaktiviteten i nord endrer bildet av regionen
- Usikkerhetene er knyttet til de strategiske makt- og spenningsforholdene og de langsiktige klimaendringene